

Yazılar:

GRAFİK TASARIMCILAR MESLEK KURULUŞU

Yazı ile Moskova

Kat Phan
Eye 90/15
Çeviri: Ash Merten

Rus başkentinin yeraltı tren yolu için, yönlendirme sistemlerinde uzman olan City ID, Metro'nun ilk yazıtipi ve piktogram sistemini hazırlamak üzere A2-Type şirketine iş siparişi verdi.

Asya dışındaki ikinci en büyük, yolcu sayısı bakımından dünyanın en yoğun yeraltı demir yolunda her gün yaklaşık dokuz milyon yolcu taşıyor. Metro, 1935 yılında 12 km'lik tek bir hat ve 13 istasyonla açıldı. Şimdi ise 12 hat ve 196 istasyona yayılan 328 km ray uzunluğuna sahip. Mimari açıdan dünyanın en etkileyici metro istasyonlarından bazılarını barındırıyor ve önümüzdeki birkaç yıl içinde 21 yeni istasyon yapılması planlanmakta.

Metro ağının büyüklüğüne rağmen, sistemdeki tek resmi marka unsuru, birkaç farklı versiyonu olan ve çoğunlukla METPO (metro) kelimesi ile

Moskova'daki Kuznetsky Most Metro istasyonu. Fotoğraf: Ivan Anisimov. Askıda yönlendirme panosu.

Moskova'daki Kuznetsky Most Metro istasyonu. Fotoğraf: Ivan Anisimov. Yaya yönlendirme haritası olan müstakil dairesel totem.

birlikte kullanılan, istasyon girişlerine yayvan yerleştirilmiş kırmızı renkli büyük "M" harfi. Belirgin bir kimlik ve yolcuları yönlendirecek tutarlı bir işaret ve tabela sistemi yok. Rus olmayan yolcuların karşılaştıkları bir başka engel ise bütün yazıların Kiril alfabesiyle yazılmış olması.

Bu problemi çözmek için muhtelif denemelerde bulunulmuş ama şimdiye kadar hiçbiri netice vermemiş. 2013 yılının Ekim ayında Moskova Ulaşım Dairesi, görsel kimlik ve istasyonlardaki yolcu akışını iyileştirecek bir yönlendirme sistemi yaratmak üzere City ID'yi görevlendirdi. Britanyalı bir şirketin seçilmesi tarihsel yansıması açısından sempatik bir hareket. Zira Londra Ulaşım Dairesi danışmanları ve mühendisleri, Metro inşaatının ilk aşamalarında önemli rol oynamışlardı. Metro, City ID'nin şehrin tamamı için bir yönlendirme sistemi yaratmak üzere yaptığı sözleşmenin sadece ilk bölümünü oluşturuyor.

Merkez ofisi Bristol'de bulunan City ID, şehirler için tasarım, bilgilendirme ve yönlendirme çözümlerinde uzmanlaşmış bir şirket. Bugüne kadarki en tanınmış projeleri, insanların New York'un caddelerinde ve ulaşım ağında yollarını bulmalarına yardımcı olan şehir çapındaki yönlendirme sistemi ve "bilgilendirme markası" WalkNYC idi.

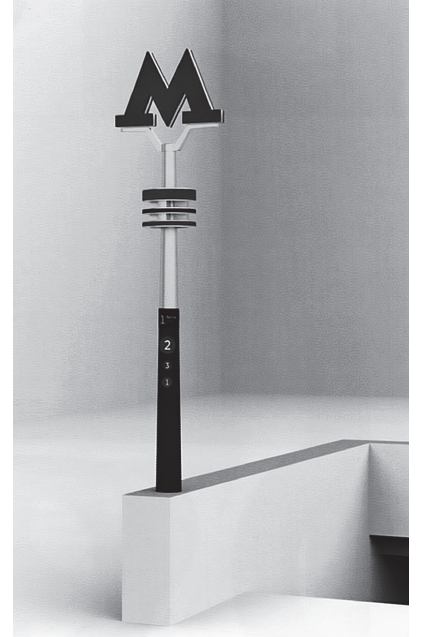
City ID en az 40 piktogram ile Kiril ve Latin karakterlerini içeren ısmarlama bir yazıtipi tasarımı için A2-Type ile anlaştı. A2-Type, Henrik Kubel ve Scott Williams'ın Londra'da kurmuş oldukları bir stüdyo. Kubel, "Biz elini kolunu sallayarak gelip, modern ve Avrupalı bir şeyler kotarıp giden bir ekip olmak istemedik. Bu bizim için önemliydi. Kökleri Moskova'nın tarihsel mirasına uzanan ancak

Bir Metro istasyonunda kullanıldığı haliyle yayvan kullanılmış "M" harfinin farklı uyarlamalarından bir tanesi. Fotoğraf: City ID.

yine de çağdaş bir şey tasarlamak istiyorduk" diyor.

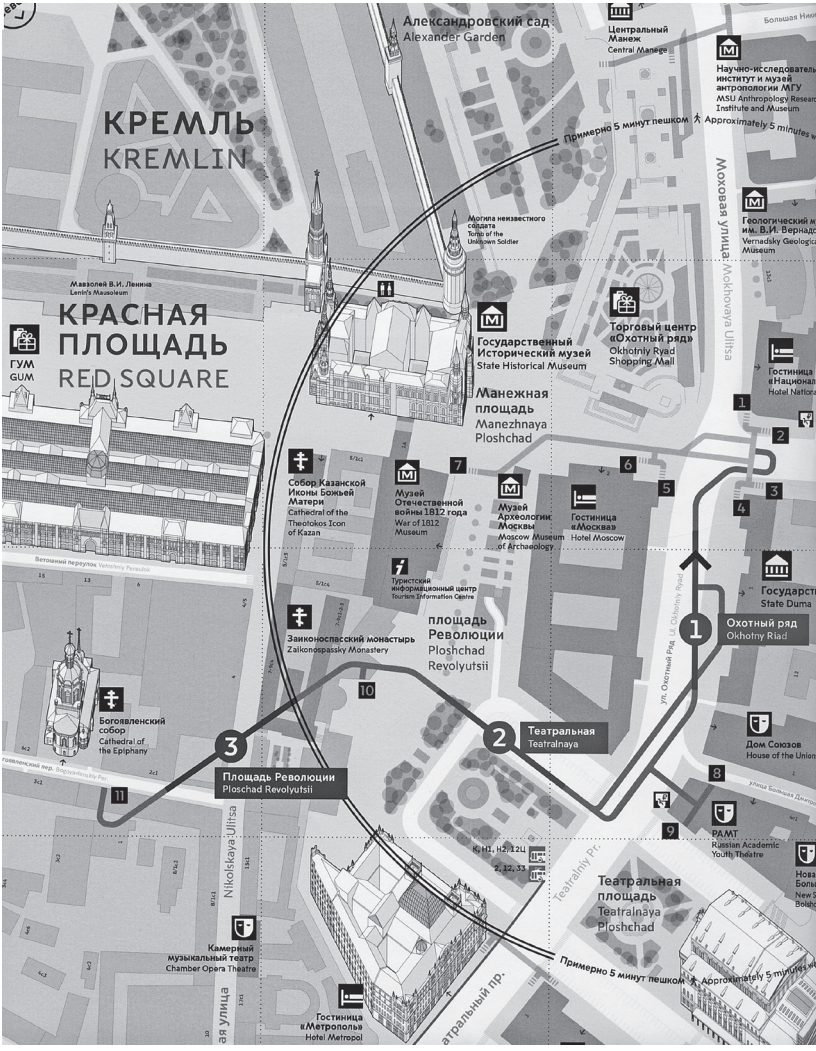
Kubel ve Williams, 2014'ün Ocak ayında iş siparişini aldıktan hemen sonra uzun bir araştırma sürecine girmişler. Sonunda Moskova'ya beş günlük bir saha gezisi yaparak, şehrin müzelerini, önemli tarihi yapılarını, 1930'dan günümüze tasarlanmış birçok Metro istasyonunu ziyaret etmiş, bunlardan ilham almaya çalışmışlar. Kubel "İstasyonlar adeta birer mimari inci. Mermerler, bronzlar, altınlar, avizeler ve mozaikler var.

Metro'nun "M" logosunun Moscow Sans yazıtipindeki "M" harfi çevre çizgisiyle üst üste bindirilmiş çizimi.

Metro istasyonu bağımsız işaret direği görseli. Çizim ve uygulama: City ID ve Billings Jackson Design.

Moskova Metro haritalarının detayları. Otkhotny Riad Metro istasyonu yaya yönlendirme haritası detayı. Tasarım ve çizim: City ID ve Misha Kvrivishvili.

Kuznetsky Most Metro istasyonundaki yeni Metro ağı şemasının detayı, orijinal diyagram için Art Lebedev Stüdyo tarafından geliştirildi. Tasarım ve çizim: City ID ve Misha Kvrivishvili.

Hepsi de olağanüstü. Çok güzeller,” diyor.

Stalin’in emriyle yapılan Moskova Metrosu, lüks “halk sarayları” olarak inşa edilen istasyonlarıyla Sovyetler Birliği’nin en şaşıla mimari projelerinden birisiydi. Metroda çalışan mimarlara

ve sanatçılara, parlaklığı vücuda getiren ve aydınlık bir geleceği temsil eden bir yapı tasarımlarını emredilmişti.

Williams “Her istasyonun emsalsiz olmasından kaynaklanan bir cazibe var. Özellikle de hiçbir masraftan kaçınılmadan 1930’larda

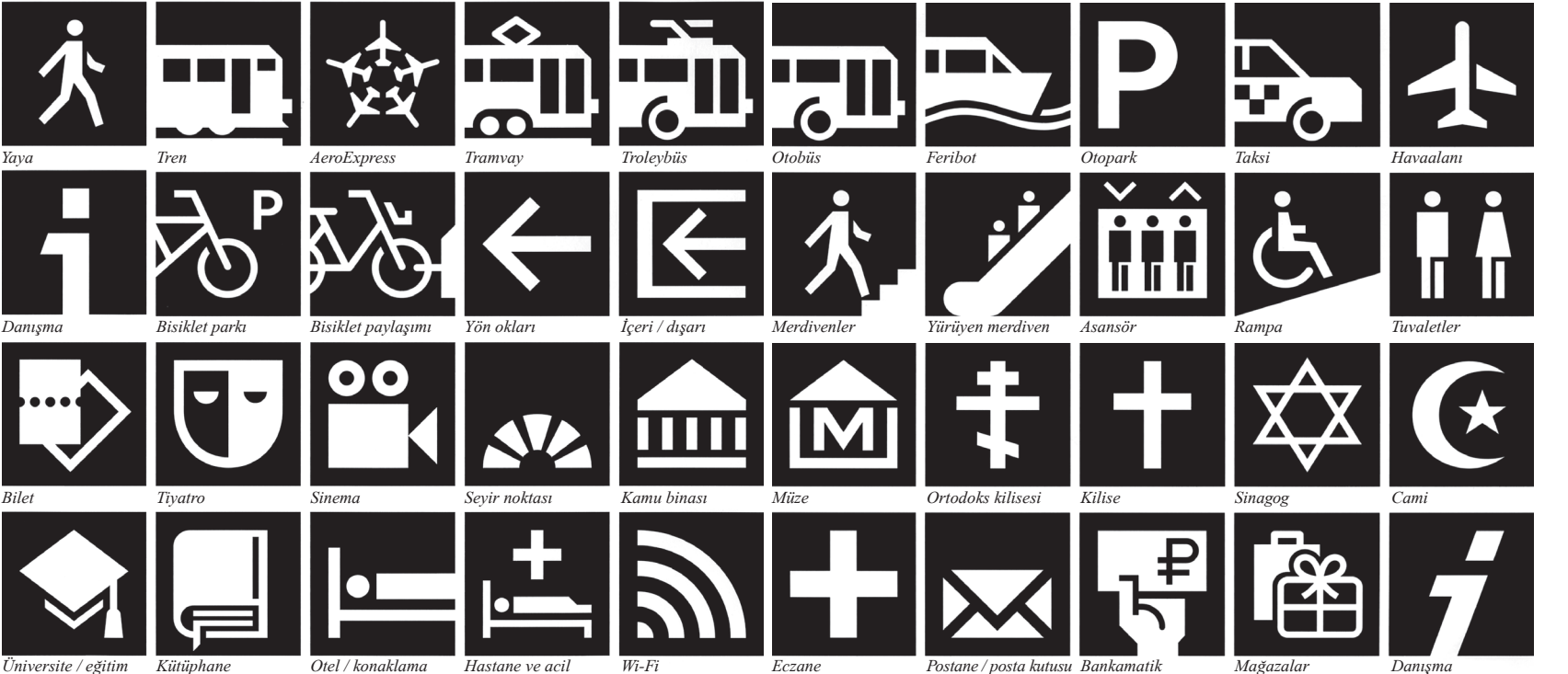
çok güzel bir şekilde tasarlanmışlar” diyor. “Hiç reklam ve tabela yok. Sanki bir müze.”

“Moskova olduğu belli oluyor mu?”

City ID için, ısmarlama yazıtının istasyonların ihtişamı

karşısında nötr bir görünüme sahip olması önemliymiş. City ID’nin tasarım planlamacısı ve kurucu yöneticisi Mike Rawlinson “Söz konusu yerin ‘Moskova’ olduğunu düşündürtmeye yetecek kadar kişilikli bir yazıtipi istedik” diyor. “Bütün o farklı

City ID tarafından sipariş edilen ve A2-Type tarafından Margaret Calvert’in danışmanlığında Moskova Metro sistemi için tasarlanan 41 piktogramlık set. A2-Type’tan Scott Williams, eski “yürüyen adam” işaretinin değiştirilmesiyle ilgili “Piktogram tasarımında bir miktar ‘gariplik’ olsun istedik” diyor. Yeni piktogram Moscow Sans yazıtının özelliklerinden ve açılardan ilham almış ve uluslararası standartlarda biçimlendirilmiş; bir bakıma Moskova’nın ulaşım sisteminde hali hazırda kullanılan yaya işaretinin cazibesini teslim ediyor. “Moskova’da mevcut olan ikonu almadık, sıfırdan yeni bir piktogram çizdik.” Tasarımcılar Metro haricindeki birçok farklı toplu ulaşım aracı (banliyö trenleri, trolleybüsler, tramvaylar, otobüsler ve vapurlar) için tamamlayıcı ikonlar yaratmak gibi bir zorluğun üstesinden geldiler.

dönemler bağlamında işlev gösterebilmeliydi.”

Kubel ve Williams’tan Metro’nun “M” logosunu yeniden tasarlamayı düşünmeleri istenmiş ama aksine karar vermekte hiç gecikmemişler. “Moskova’yı ve Metro’yu simgeleyen, çoktandır kendine yer edinmiş, kilit rol oynayan bir tasarım öğesiydi. Tasarımın içeriğinde sahip oldukları en güçlü unsurlardan bir tanesiydi” diyor Williams.

A2 bunun yerine, orijinal “M” harfinin geometrisini tasarım için

Moskova yönlendirme sistemi. Tasarım ve sanat yönetimi; City ID ile işbirliğinde Nick Durrant, Irina Koryagina, Misha Kvrivishvili, Daria Syuzeva ve Michael Thomson. Yazıtipi ve piktogram tasarımı; A2-Type (Scott Williams ve Henrik Kubel), yazı ve piktogram danışmanı Margeret Calvert. Kiril alfabesi yazısı Ilya Ruderman’la işbirliğinde uygulandı. İllüstrasyon: Ocula. Kartografi: City ID ve Jason Clark. Ürün tasarımı: Billings Jackson Design. Çizim ve uygulamalar: City ID ve Billings Jackson Design. Ürün mühendisliği ve imalatı: Lindner Group.

Yaya yöneltme haritası yerleştirilmiş bağımsız dairesel totem, Kuznetsky Most Metro istasyonu. Harita tasarımı çizimi: City ID.

Askıda ışıklı pano, Kuznetsky Metro istasyonu. İstasyon isimlerinin Kiril harfleri düzenlemesinde A2’nin Moscow Sans yazıtipinin büyük boyutu ve daha koyu derecesi kullanılmış. Bazı Latin harfleri (örneğin “r”) Kiril alfabesinde tamamen farklı sesler ifade eden harf biçimlerine yanıtıcı bir benzerlik gösteriyor. A2’den William ve Kubel yazıtipi tasarımının bu safhasında Ilya Ruderman’ın getirdiği anlayışın çok kıymetli olduğunu söylüyorlar.

bir yapı taşı gibi kullanarak formu kendi yazıtipine aşlamış.

Yazıtipi tasarımında kültürel ve tarihi etkilerin yanı sıra, göz önünde tutulan bazı pratik hususlar da varmış: Williams, “Bazı istasyonların isimleri çok uzun ve 7 metre yükseklikteki tabelaya belli bir görüş noktasından bakıldığında okunması neredeyse imkânsız” diyor. Bazen tabelalarda kullanılan yazıtiplerinin daha az yer kaplamaları için sıkıştırılmaları gerektiği varsayılır. Kubel, “Bu bir bakıma doğru” diyor, “ama açılı bakıldığı zaman sıkıştırılmış yazının okunması daha zor. Bizim fontumuz biraz daha geniş. Böylelikle açılı bakıldığı zaman bile okunaklılığını koruyor.”

Kubel ekliyor: “Kiril harflerine biraz yuvarlaklık / yumuşaklık, Latin harflerine düzlük / sertlik katarak, birbirlerini tamamlamalarını ve bir bütün oluşturmalarını istedik”. Yönlendirme sisteminin tamamında, Kiril yazısı ve Latin yazısı iki farklı ağırlık ve iki farklı boyutta birlikte

A B C D E F G I

a b c d e f g h i j

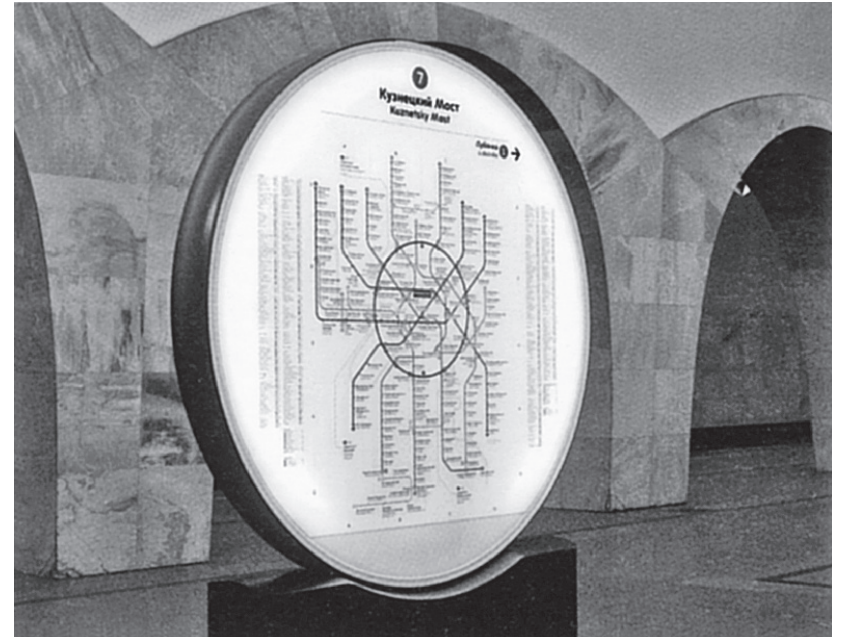
0 1 2 3 4 5 6 7 8

A2-Type tarafından, dört farklı derecede özel olarak tasarlanan Moscow Sans fontundaki bazı Latin karakterlerin uç kıvrımlarını gösteren örnekten detay.

Okhotny Riad Metro istasyonu için Metro hattı çizgesi görseli yerleştirilmiş bağımsız totem. Çizim ve uygulama: City ID ve Billings Jackson Tasarım.

Yeni Metro ağ şeması yerleştirilmiş bağımsız dairesel totem, Kuznetsky Most Metro istasyonu. Metro şeması çizim tasarımı City ID ve Misha Kvrivishvili.

“Moskova’nın ayrıca hava kirliliği sorunu var. İnsanların arabalarını bırakıp, toplu ulaşımı kullanmaya acilen ikna edilmeleri gerekiyor.”

kullanılmış. “Kiril alfabesiyle yazılan yazıların öncelik aldığı göstermek için Latin yazılarında daha açık ton kullanıldı. Her ikisi için de aynı font boyutu ve rengini kullansaydık, kafa karıştırıcı olurdu.”

A2-Type bu işte yardımcı olmaları için iki danışmanla anlaşmış: Kiril yazısında yardımcı olan Moskovalı tasarımcı Ilya Ruderman ve Londra’da yaşayan Güney Afrika kökenli ünlü tasarımcı Margaret Calvert.

Calvert’in A2 ile yakın bir ilişkisi var (Kubel’in Kraliyet Sanat Akademisi’nden okul arkadaşı) ve dökümevi, New Rail Alphabet (bkz. *Eye* 71) ve New Transport yazıtiplerinin tasarlanmasında kendisiyle işbirliği yapmış. Calvert’in 1950’lerde Jock Kinneir ile birlikte tasarladığı Britanya yol işaretleri yaygın şekilde taklit edilmişti (bkz. *Eye* 34). Kubel, Calvert’i şöyle anlatıyor: “Bilgisi şaşılacak düzeyde. Eleştirel birisi ama geri bildirim verirken, çoğunlukla çok pratik. Ne iyi okunur, hangi renk, hangi tonlar, hangi yazı ölçüsü, hangi yazı aralığı. İşe yarıyor mu? Moskova olduğu belli oluyor mu, gibi sorular sorar.”

Calvert’in kendisi alçakgönüllü: “Detaylara dair ufak görüş ayrılıkları olmakla birlikte, küçük bir pozisyonda da olsa, böyle prestijli bir projede A2 ile birlikte çalışmak zevkti.”

Proje ayrıca ATM’lerden yürüyen merdivenlere her şeyi belirten, yazıtipine benzer bir geometriye dayanan 40’tan fazla piktogramın geliştirilmesini de içeriyormuş. Kubel ve Williams, City ID ile birlikte, piktogramları şehre özgü kılacak unsurlar kullanmak konusunda isteklilermiş.

Şehrin DNA’sının bir parçası

Kubel nihai tasarımları Moskova Ulaşım Dairesi’ndeki ekibe sunmak üzere Rusya’ya yaptıkları seyahati anımsıyor: “Ben yaklaşık yirmi dakika konuştuktan sonra ortama tam bir sessizlik hâkim oldu. Sonra, Rusya’daki müşteri ekibinin başındaki Alexey Mitaev üç kelime söyledi: ‘Moskova’nın hissini veriyor’. Harika bir andı.”

Sonuçta Latin ve Kiril alfabesini kapsayan 431 karakterli bir *sans serif* yazıtipi, Moscow Sans üretildi. Bu yazıtipi çekirdek şekiller ve açılardan oluşan bir ızgara şablon ve

şekillerin tekrarı üzerine kurulmuş. Küçük boyutlarda okunabilirliği kolaylaştıran mürekkep tuzaklarıyla birlikte dört farklı ağırlığı mevcut (Kubel ince ağırlık farklılıkları dolayısıyla “derece” terimini tercih ediyor).

Moskova, Rusya’nın başlıca politik ve ekonomik merkezi olarak ülkeyi dünyaya bağlayan bir merkez. Şehir kendisini gittikçe artan bir ticaret ve turizm noktası olarak görüyor. Şayet Moskova bu yeni uluslararası rolü benimsemek konusunda ciddiye çift lisanlı bir işaret sistemi gerekli. City ID’den Rawlinson’ın açıkladığı gibi:

“Metro şehrin her yerinde çift lisanı takdim etmek için bir fırsat. 2020’de gerçekleşecek bir Dünya Kupası söz konusu. Kendilerini bir dünya şehri olarak görüyorlar.”

Moskova’nın ayrıca trafik sıkışıklığı ve hava kirliliği gibi sorunları var ve bunun da en önemli sebebi motorlu taşıtlar. İnsanların arabalarını bırakıp, toplu ulaşımı kullanmaya acilen ikna edilmeleri gerekiyor.

Yeni sistem, City ID’nin endüstriyel tasarım şirketi Billings Jackson Design ile birlikte tasarlayıp planladığı bir pilot çalışma. City ID’nin yeni fikirlerinden bir tanesiyse dairesel bir harita. Haritanın formu istasyonların bir çoğunda bulunan yuvarlak kemerlerden esinlenilmiş. Billings Jackson’da mimar ve endüstriyel tasarım uzmanı olan Dale Newton: “Ürünlerin form ve malzeme açısından zengin olmaları gerektiğini hissettik. Daha hoşgörülü detaylar ve yuvarlatılmış kenarlar içeren – mevcut bazı işaretlere benzeyen – daha yumuşak, daha organik profillere sahip bir ürün dili geliştirdik.”

Projenin başarısını değerlendirmeye gelince, Rawlinson bunun sadece tasarımdan ibaret olmadığını, aynı zamanda “tasarımı bir zaman aralığı süresince teslim etme becerisi” olduğunu açıklıyor. Tasarım safhasının tamamı beş yıl sürecek, sistemi Metro’ya baştan başa yaymaya yönelik planlar hazırlanmış. Rawlinson ayrıca yeni sistemi tramvaylar, trolleybüsler ve vapurlar dahil olmak üzere bütün toplu ulaşım araçları genelinde uygulamaya geçirmek üzere uzun vadeli planları olduğunu söylüyor.

City ID için tipografi ve A2’nin yazıtipi tasarımı, tasarım süreci için elzem unsurlar. “Şehrin amacına uygun olduğunu; ruhunun ve DNA’sının parçası olduğunu hissettirmesi gerekir,” diyor Rawlinson. “Londra Metrosu’nun en öncelikli imgesi tipografik dilidir. Biz gerçekleşmesi nesiller almış bir şeyi Moskova’da çok kısa bir sürede yapmaya çalışıyoruz.” ●

Beni de tasarla

Paul Belford

Creative Review, Eylül 2015

Çeviri: Feyyaz Sonbudak

1990’larda, Mac tasarım denemeleri rüzgâr gibi esti. Bugün, hâlâ mükemmel fikirler burada şekilleniyor.

Reklam ajanslarında junior sanat yönetmeni olarak çalışırken, yüzyılın sonlarına doğru, sıkıntılı zamanlar çekmeye başlamıştım.

Sinir bozucu sıklıkta kovulmam dışında, istediğim tasarımları fiziksel olarak yapmak inanılmaz zordu.

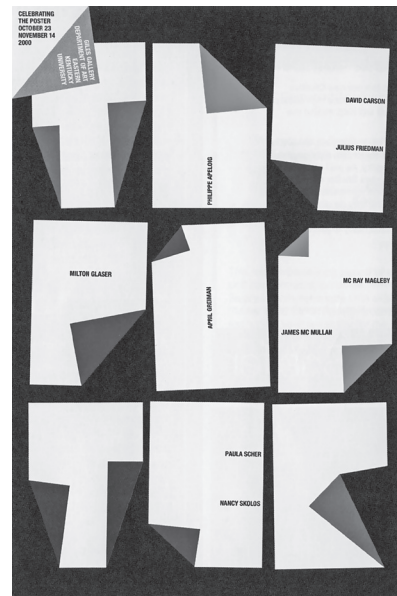
Bu, fotoğraf üzerine yazı yazmak için bir dizgi firmasına başvurduğunuz, sonra elinize PMT bir kamerayla fotoğraflanmış ve tasarımların tahtaya değişik malzemeler yapıştırılarak oluşturulup geri geldiği, Mac öncesi zamanlardaydı. Eminim bunun maliyetinin ve aldığı zamanın bir junior sanat yönetmeninin deneysel tasarımlar yapmasını ne kadar zorlaştırdığını anlayabilirsiniz.

Bu aynı zamanda o dönemdeki bazı basın reklamlarının neden aynı göründüğünü biraz açıklıyor. Ortalanmış bir başlık, kare bir fotoğraf ve üç kolon yazı. Baskı altında yapması kolay ancak biraz da sıkıcı.

Sonra 90’ların başında Mac’ler görülmeye başlandı. Amin!

Tek problem, çalıştığım ajansın bana bir tane Mac almıyor olmasıydı. Bu yüzden karşılayamayacağım kadar para harcayıp kendime bir tane aldım. Sonra kendi kendime QuarkXPress, Illustrator ve Photoshop öğrendim.

Tasarım: Philippe Apeloig. Müşteri: Eastern Kentucky Üniversitesi, Richmond; Yıl: 2000.

Birdenbire gecelerimi ve hafta sonlarımı değişik tasarımlar üzerinde çalışmakla geçirmeye başlamıştım. Artık ajanstaki başka insanlara ihtiyaç duymam ya da zaman ve para harcamam gerekmiyordu.

Sanat yönüm ve tasarımı geliştirdi ve birçok ödül kazanmaya başladım.

Başka sanat yönetmenlerinin neden aynı şeyi yapmadığını merak ediyordum. Ve bu bugün hâlâ geçerli. Reklam ajanslarındaki sanat yönetmenlerinin çok azı değişik tasarımlar yaratmak için kabiliyet ve istek gösteriyor.

Bu yüzden bu yazıyı okuyan bir öğrenci ya da junior sanat yönetmeniyse, size tavsiyem Mac’te saatler harcayın. Sizi işinizin tasarımsal kısmında çok daha ileriye götürecektir ve terfi almanız ya da bir sonraki işinize girmenizi kolaylaştıracaktır.

Hatta, müşteri bütçelerinin azaldığı, müşteri maliyetlerinin fazlasıyla denetlendiği ve yaratıcı departmanlar ve maaşlarda düşüşün yaşandığı bu dönemde bu yeteneklere sahip olmanız çok önemli.

“Kahretsin” diyerek işe isteksizce başlanabiliyor bazen. Bu da ayın çalışması olan Philippe Apeloig’in dünyaca bilinen tasarımcıları sergilediği muhteşem poster konusuna getiriyor bizi.

Bu aslında inanılmaz basit ancak çok zekice bir çözüm. Bu bir poster sergisi bu yüzden neden katlanmış kâğıtlardan bir tipografi yapmayalım. Size şovun adını yazıyorum: Poster. Katılan tasarımcıların isimleri, karakterleri belirlemeye yardımcı olacak şekilde, ustalıkla kullanılmış.

Bu mükemmel fikir dışında tabii ki bu çalışma Mac’te bir araya getirilebilirdi. Neredeyse bedavaya. Bir daha biri size iyi bir fotoğrafçı ya da illüstratör ya da benim için yeterli bütçe olmadığını söylerse, aklınızda bulunsun. ●

YAZILAR

Grafik Tasarımcılar Meslek Kuruluşu

Derneği adına sahibi

Umut Südüak

Tasarım

Bülent Erkmən

Sorumlu Yayın Yönetmeni ve

Tasarım Devamlılığı

Osman Tülü

Grafik Uygulama: Tipograf

Baskı: A4 Ofset

Ayda bir yayımlanır, para ile satılmaz.

Tüm hakları saklıdır.

Grafik Tasarımcılar

Meslek Kuruluşu Derneği

Ortaklar Caddesi Bahçeler Sokağı 17/4

Mecidiyeköy 34394 İstanbul

Tel: (0212) 267 27 58

Faks: (0212) 267 27 59

info@gmk.org.tr www.gmk.org.tr